

<https://sites.google.com/site/icqqmeas> 2015

ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΕ ΠΕΡΙΟΔΟΥΣ ΚΡΙΣΗΣ

Κέφης Βασίλειος¹, Παναγιώτα Ξανθοπούλου²

¹Αναπληρωτής Καθηγητής, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών & Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Δημόσιας Διοίκησης

*Email: bkefis@panteion.gr

²Καθηγήτρια, ΙΕΚ ΔΕΛΤΑ, Εισηγήτρια σε Προγράμματα E-learning Πανεπιστημίου Αιγαίου, Υποψ. Διδάκτωρ Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

*E-mail: pattyxanth@gmail.com

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η έννοια της «κρίσης» συνιστά επαναλαμβανόμενη ονομασία για τις δυσμενείς οικονομικές συνθήκες. Έρευνα του ΟΟΣΑ έδειξε ότι στην Ελλάδα το 20% των πολιτών ηλικίας 15-29 ετών που δεν εργάζονταν, δεν είχαν την ευκαιρία να σπουδάσουν ούτε να συμμετάσχουν σε προγράμματα κατάρτισης (πρόκειται για την ομάδα των NEET - Νέοι 15-29 ετών οι οποίοι βρίσκονται εκτός δομών απασχόλησης, εκπαίδευσης ή κατάρτισης). Προκύπτει έτσι μια ακόμη κρυφή πτυχή της κρίσης, που αφορά την κρίση δεξιοτήτων, ιδιαίτερα σε χώρες όπως η Ελλάδα, όπου το 1/3 των θέσεων που ζητά η αγορά εργασίας δεν καλύπτεται από το υπάρχον δυναμικό. Αντίστοιχα, 2.194 νέοι είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού διπλώματος, αλλά δεν εργάζονται, 58.277 απόφοιτοι ΑΕΙ διαπιστώνουν ότι το πτυχίο τους δεν έχει αντίκρισμα στην αγορά εργασίας, 22.334 απόφοιτοι των ΤΕΙ παραμένουν άνεργοι, ενώ 153.368 απόφοιτοι λυκείου δεν μπορούν επίσης να βρουν απασχόληση. Οι προαναφερθέντες αριθμοί αποδεικνύουν ότι, δεν είναι η έλλειψη τυπικών προσόντων που εμποδίζει την απασχόληση και αναδεικνύουν την ανάγκη για στενότερη και βαθύτερη σύνδεση της εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας. Η παρούσα έρευνα, έχοντας ως αφετηρία το φαινόμενο του skills gap, επιχειρεί να διαπιστώσει τη χρησιμότητα της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης (ως συμπληρωματικής και καινοτόμου μεθόδου διδασκαλίας) στις ανθρωπιστικές και κοινωνικές επιστήμες. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι φοιτητές επιθυμούν να ενισχύσουν τις δεξιότητές τους και να αφιερώσουν επιπλέον χρόνο προσωπικής μελέτης προκειμένου να διαμορφωθεί ένα πρόγραμμα εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης το οποίο θα λειτουργεί συμπληρωματικά με το ήδη υπάρχον πρόγραμμα σπουδών τους, με την παράλληλη συμβολή εισηγητών από τον χώρο των επιχειρήσεων.

Λέξεις κλειδιά: Επιχειρηματικότητα, ανεργία, ηλεκτρονική εκπαίδευση, εξ' αποστάσεως εκπαίδευση, Ανθρωπιστικές-Κοινωνικές επιστήμες

1. Η ασθένεια του διπλώματος

Το ζήτημα της σύνδεσης της εκπαίδευσης με την επαγγελματική αποκατάσταση και απόδοση έχει απασχολήσει ιδιαίτερα το Βρετανό κοινωνιολόγο και μελετητή Ronald Dore, συγγραφέα του έργου «η ασθένεια του διπλώματος» που εκδόθηκε το 1976. Ο Dore προσπαθεί να διερευνήσει το κίνητρο που οδήγησε και οδηγεί εκατομμύρια ανθρώπους παγκοσμίως να αποκτήσουν διπλώματα, πώς αυτά σχετίζονται με το επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης μιας χώρας και ποιές είναι οι επιδράσεις της τάσης αυτής στη διαμόρφωση του περιεχομένου και της δομής των εκπαιδευτικών συστημάτων. Αναφέρει ότι «όσο περισσότερο τα διπλώματα χρησιμοποιούνται για την επιλογή σε κάποια θέση, τόσο γρηγορότερος είναι ο ρυθμός της αύξησης του πληθωρισμού των διπλωμάτων, τόσο πιο πολύ προσανατολισμένο στις εξετάσεις είναι το εκπαιδευτικό σύστημα εις βάρος της πραγματικής μόρφωσης».

Διαπίστωσε ότι η κοινωνία έχει εθιστεί να σκέφτεται ότι η κατοχή διπλώματος δεν σχετίζεται μόνο με την αυξημένη εργασιακή απόδοση, αλλά και με το ότι ο κάτοχός του είναι εξυπνότερος, έχει καλύτερους τρόπους και είναι πιο πολιτισμένος. Η συγκεκριμένη αντίληψη συνιστά μια παραμορφωμένη αναπαράσταση της πραγματικότητας. Η φοίτηση στα πανεπιστημιακά ιδρύματα δεν γίνεται, στην συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων, ούτε λόγω ενός γνήσιου επιστημονικού ενδιαφέροντος ούτε για να εκπαιδευτεί ο συμμετέχων πάνω σε ένα επαγγελματικό αντικείμενο, αλλά προκειμένου να συμπληρώσει κάποιος τα τυπικά προαπαιτούμενα ώστε να εργαστεί. Έτσι, το κοινωνικό πρόβλημα, υπό την πίεση της ανεργίας και της εργασιακής ανασφάλειας, μετατρέπεται, σε ένα παράδοξο της ανθρωπίνης συνείδησης, καθώς ο άνεργος «φταίει που είναι άνεργος, γιατί δεν απέκτησε ούτε ένα πτυχίο» ενώ αυτός που απέκτησε «δε διαθέτει τις απαραίτητες δεξιότητες που αναζητά η αγορά εργασίας». Ως εκ τούτου η μάθηση υποβαθμίζεται σε προετοιμασία για τις εξετάσεις και τα πανεπιστήμια μετατρέπονται σε ένα χώρο όπου χιλιάδες άνθρωποι σπουδάζουν χωρίς πραγματικό ενδιαφέρον για αυτό που σπουδάζουν. Τα πτυχία πολλαπλασιάζονται, χάνοντας έτσι όλο και περισσότερο την όποια επαγγελματική τους αξία, με αποτέλεσμα όσο χάνεται η αξία να αυξάνονται οι πιέσεις των ανθρώπων για περισσότερα πτυχία και περισσότερα χρόνια σπουδών, τα οποία μετά τους κάνουν να αισθάνονται όλο και πιο πολύ «εξαπατημένοι». Και ο φαύλος κύκλος της «ασθένειας του διπλώματος» συνεχίζεται, με τους νέους ανθρώπους να αποζητούν όλο και περισσότερα πτυχία, καθώς δεν μπορούν να βρουν εργασία ή η εργασία που βρίσκουν ανταποκρίνεται όλο και λιγότερο σε αυτά που σπούδασαν, θυμίζοντας τους ναυαγούς της Μέδουσας στον πίνακα του Ζερικώ, που πιασμένοι από μια σχεδόν διαλυμένη σχεδία κοιτούν με άδειο και απελπισμένο βλέμμα τον ορίζοντα.

2. Η Επιχειρηματικότητα στα προγράμματα σπουδών των ελληνικών ΑΕΙ

Η Επιχειρηματικότητα σαν γνωστικό αντικείμενο εντοπίζεται κυρίως σε προγράμματα σπουδών των οικονομικών σχολών και όχι ως αυτούσιο μάθημα αλλά κυρίως ως μάθημα επιλογής. Η πρόσφατη εμπειρία των ευρωπαϊκών χωρών δείχνει ότι τα Πανεπιστήμια δεν προσφέρουν επαρκές εκπαιδευτικό περιβάλλον που να προάγει τις επιχειρηματικές δεξιότητες και να προωθή την επιχειρηματικότητα ως βιώσιμη επαγγελματική προοπτική.

Ένα επίσης σημαντικό ζήτημα όσον αφορά τη διδασκαλία της επιχειρηματικότητας είναι οι απαιτούμενες ικανότητες και γνώσεις των εκπαιδευτικών αλλά και η προθυμία τους να μεταβούν από τις συμβατικές στις καινοτόμες μεθόδους διδασκαλίας. Πέρα λοιπόν από την κλασσική διδασκαλία, η «διδασκαλία» της επιχειρηματικότητας μπορεί να περιλαμβάνει τα εξής:

- Ημερίδες και στρογγυλά τραπέζια για μετάδοση εξειδικευμένων γνώσεων και εις βάθος συζητήσεις με ανθρώπους έμπειρους στο επιχειρείν.
- Μελέτες περίπτωσης.
- Εικονικές ασκήσεις για άμεση κατανόηση και αντιμετώπιση επί μέρους προβλημάτων.
- Εικονικές επιχειρήσεις για την προσομοιωτική κατανόηση της συνολικής λειτουργίας επιχειρήσεων.
- Επισκέψεις σε επιχειρήσεις (και αν είναι δυνατό πρακτική άσκηση) για τη βιωματική κατανόηση της λειτουργίας των επιχειρήσεων.
- Επεξεργασία επιχειρηματικών ιδεών (ει δυνατόν καινοτομικών) για την άσκηση στη σύλληψη ευκαιριών για νέα προϊόντα και υπηρεσίες.
- Εκπόνηση επιχειρηματικών σχεδίων από τους εκπαιδευόμενους με προσέγγιση πραγματικών συνθηκών.
- Σχήματα συμβουλευτικής καθοδήγησης (mentoring) για τη μεταφορά εμπειρίας από επιχειρηματίες.
- Συμβουλευτική καθοδήγηση για την καλύτερη κατανόηση του σχεδιασμού της επιχειρηματικής δράσης.
- Συμμετοχή σε επιχειρηματικούς διαγωνισμούς και διαγωνισμούς καινοτομίας για την απόκτηση εμπειρίας.

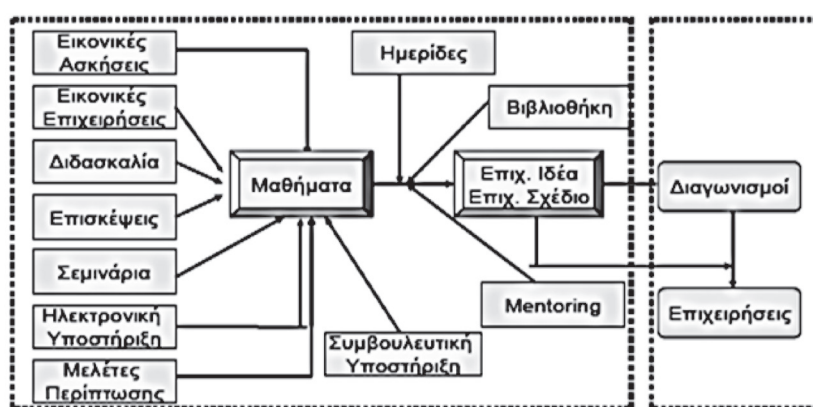
Τα παραπάνω εργαλεία θα μπορούσαν απλοποιημένα να ενταχθούν σε μια εκπαιδευτική δομή όπως φαίνεται στον κάτωθι Πίνακα (Πίνακας 1).

Πίνακας 1. Εκπαιδευτικό Matrix Επιχειρηματικότητας

	ΘΕΩΡΙΑ	ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ	ΕΙΚΟΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ	ΦΑΝΤΑΣΙΑ
Διορθώσεις				Επιχειρηματική ιδέα
Μνήμη	Ημερίδες	Μελέτες περίπτωσης		
Βιωσιμότητα/ εμπειρία- παραστάσεις		Επισκέψεις	Εικονικές Επιχειρήσεις	Διαγωνισμοί
Μάθηση	Μαθήματα, Βιβλιοθήκη	Mentoring, Σεμινάρια	Εικονικές ασκήσεις	Επιχειρηματικό σχέδιο, Συμβουλευτική υποστήριξη

ΠΗΓΗ: Σκάγιαννης, Π. (2008)

Ο Πίνακας 1 μεταφραζόμενος σε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα παίρνει την ακόλουθη διάρθρωση (Διάγραμμα 1):

ΠΗΓΗ: Σκάγιαννης, Π. (2008)

3. Η Ηλεκτρονική Εκπαίδευση ως συμπληρωματική μέθοδος διδασκαλίας

Το βασίλειο της εκπαίδευσης έχει επεκταθεί σε μεγάλο βαθμό με την έλευση του Διαδικτύου και των νέων τεχνολογιών. Το Coursera, που ιδρύθηκε το 2009, έχει επαναπροσδιορίσει την εξ αποστάσεως εκπαίδευση καθώς επιτρέπει στους ανθρώπους να επιλέξουν μαθήματα από 83 κορυφαία πανεπιστήμια και ιδρύματα επαγγελματικής ανάπτυξης σε όλο τον κόσμο. Δεδομένης της συνεχούς ανάπτυξης της νεανικής επιχειρηματικότητας και του φαινομένου του skills gap, κρίνεται απαραίτητη η παράλληλη απόκτηση πρακτικών δεξιοτήτων που θα προσδώσουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σε όσους επιθυμούν να εμπλακούν στον επιχειρηματικό κόσμο είτε ως εργαζόμενοι είτε ως ιδιοκτήτες. Στο σημείο αυτό τονίζεται η αναγκαιότητα της συνεργασίας του ακαδημαϊκού με τον επιχειρηματικό κόσμο, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στη διδασκαλία αντικειμένων που σχετίζονται με την επιχειρηματικότητα.

Η παρούσα μελέτη διεξήχθη στο Πάντειο Πανεπιστήμιο ως πρόταση για το σχεδιασμό και την υλοποίηση ενός προγράμματος εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης με κύρια θεματική τη «Νεανική Επιχειρηματικότητα». Τα πλεονεκτήματα της εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης σύμφωνα με τους συμμετέχοντες στην έρευνα μπορούν να συνοψισθούν στα εξής:

- Δεν απαιτείται η φυσική παρουσία καθηγητών και φοιτητών για την ολοκλήρωση του μαθήματος.
- Εξοικονομείται χρόνος.
- Το περιεχόμενο παραμένει επίκαιρο και οι συμμετέχοντες μπορούν να το επαναχρησιμοποιήσουν.
- Οι φοιτητές συμμετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία μέσω καινοτόμων μεθόδων που καθιστά πιο ευχάριστη τη διδασκαλία σύνθετων αντικειμένων.
- Οι φοιτητές αυτοαξιολογούνται, αξιολογούν και την ομάδα στην οποία ανήκουν και τις άλλες, αξιολογούν το μάθημα σαν σύνολο και τα συστατικά του. Συμμετέχουν σε όλες τις διαδικασίες αξιολόγησης.
- Ενθαρρύνει την κριτική σκέψη.
- Τυχόν λάθη δεν αποκαλύπτονται στο σύνολο της αίθουσας αλλά στον κάθε φοιτητή ατομικά.
- Ο κάθε φοιτητής μπορεί να συνεχίσει στους κύκλους μαθημάτων ή στο πρόγραμμα ανάλογα με το πόσο έχει κατανοήσει τη διδακτέα ύλη (Εξατομικευμένοι ρυθμοί εκμάθησης).

Τεράστια είναι η συμμετοχή τα τελευταία χρόνια στα προγράμματα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης που προσφέρουν ελληνικά πανεπιστήμια προσπαθώντας εν μέσω της οικονομικής κρίσης να συνδράμουν νέους, άνεργους πτυχιούχους αλλά και επαγγελματίες στο να αποκτήσουν περισσότερα εφόδια και να αντεπεξέλθουν στον τεράστιο ανταγωνισμό του σύγχρονου επαγγελματικού στίβου. Τα προσφερόμενα προγράμματα απευθύνονται σε ένα ευρύ φάσμα της ελληνικής κοινωνίας όπως αποφοίτους λυκείου, πτυχιούχους, επαγγελματίες κ.ά. και σε αυτά διδάσκουν Έλληνες και ξένοι καθηγητές. Η θεματολογία μπορεί να καλύψει σχεδόν κάθε ενδιαφερόμενο αφού παρέχονται πάνω από 500 προγράμματα, με έμφαση στην καινοτομία και με σαφή προσανατολισμό στις επιταγές της αγοράς εργασίας.

Ωστόσο, η ηλεκτρονική μάθηση δεν είναι από όλους ευπρόσδεκτη. Πολλοί είναι αυτοί που υποστηρίζουν ότι η φυσική παρουσία του εκπαιδευτικού και των φοιτητών δεν μπορεί να αντικατασταθεί από δύο υπολογιστές. Οι υποστηρικτές αυτής της άποψης συμπληρώνουν ότι μέσω της διδασκαλίας στην αίθουσα μεταφέρονται συναισθήματα, εικόνες, προωθείται ο διάλογος και ενισχύεται η επικοινωνία- η ουσιαστική επικοινωνία- μεταξύ εκπαιδευτικών και φοιτητών. Η αλήθεια βρίσκεται κάπου στη μέση. Σαφέστατα η διαπροσωπική επικοινωνία και επαφή είναι περισσότερο ουσιαστική και «αληθινή», όταν όμως αυτή γίνεται σωστά. Η ηλεκτρονική μάθηση θα μπορούσε (και πρέπει) να λειτουργήσει και να θεωρηθεί όχι ως αντικαταστάτης / ανταγωνιστής αλλά ως «συνεργάτης» / «υποστηρικτής». Παρ' όλο που τα ακαδημαϊκά ιδρύματα υποστηρίζουν ένα ευρύ φάσμα προσφερομένων υπηρεσιών ηλεκτρονικής μάθησης, στα περισσότερα από αυτά η αλματώδης ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών δεν έχει καταφέρει να αλλάξει τη θεώρηση ότι η διδασκαλία μέσω της διαπροσωπικής επαφής παραμένει στο επίκεντρο των εκπαιδευτικών διαδικασιών. Είναι όμως εξίσου σημαντικό να γίνει αντιληπτό ότι το εκπαιδευτικό περιβάλλον αλλάζει και ενώ οι εκπαιδευτικοί μπορεί να εξακολουθούν να είναι αποτελεσματικοί χρησιμοποιώντας τον παραδοσιακό τρόπο διδασκαλίας στην αίθουσα, οι νέες τεχνολογίες δε μπορούν να χρησιμοποιηθούν αποτελεσματικά αν οι ίδιοι δεν είναι πρόθυμοι να προσαρμοστούν σε νέους τρόπους διδασκαλίας.

Από την άλλη πλευρά του οικοσυστήματος της εκπαίδευσης, αυτή των φοιτητών, η ηλεκτρονική μάθηση σε συνδυασμό με τη δια ζώσης διδασκαλία μπορεί να προσδώσει μεγάλη αξία στη μετέπειτα πορεία τους. Συγκεκριμένα, έχοντας τη δυνατότητα παρακολούθησης επιπλέον μαθημάτων της επιλογής τους μέσω μιας πλατφόρμας προσφερόμενης από το Πανεπιστήμιό τους, θα είναι σε θέση να έχουν μια πιο συγκεκριμένη εικόνα των μετέπειτα μεταπτυχιακών σπουδών αλλά και της επαγγελματικής σταδιοδρομίας που τους εκφράζει ενώ παράλληλα ενισχύουν τις δεξιότητές τους - και επομένως τις πιθανότητές - για ένταξή τους στην αγορά εργασίας. Οι απαιτήσεις της αγοράς δεν είναι, όπως λανθασμένα θεωρείται, η απόκτηση μεγάλου αριθμού πτυχίων. Αυτό που εκλείπει είναι η ουσιαστική γνώση πάνω σε καίρια ζητήματα της εκάστοτε επιστήμης.

Επιπροσθέτως, μια τέτοια κίνηση ενισχύει περαιτέρω την εξωστρέφεια των Πανεπιστημίων καθώς επιτρέπει την άμεση σύνδεση με την αγορά εργασίας αλλά και με τα σημαντικά ζητήματα που απασχολούν την σύγχρονη κοινωνία. Αυτή η συνεργασία γεννά την καινοτομία και σχηματίζει έναν κύκλο όπου από καινοτόμα και πρωτοπόρα εκπαιδευτικά ιδρύματα αποφοιτούν άτομα με εμπλουτισμένες και ουσιαστικές δεξιότητες που θα απασχοληθούν στην αγορά εργασίας και θα αποδειχθούν ικανό ανθρώπινο δυναμικό. Ο κύκλος κλείνει, εν τέλει, με την εξωστρέφεια αλλά και «υστεροφημία» του Πανεπιστημιακού Ιδρύματος από το οποίο ξεκίνησαν όλα.

Εν κατακλείδι, η ηλεκτρονική μάθηση δεν είναι νέα διδασκαλία, αλλά ένα νέο εργαλείο το οποίο, όπως και όλα τα εργαλεία, αν χρησιμοποιηθεί ορθολογικά μπορεί να οδηγήσει σε θαυμαστά αποτελέσματα. Όπως σημειώνει η έκθεση για τη στρατηγική της Λισαβόνας που δημοσιεύτηκε το 2007, η Ελλάδα είναι η μόνη χώρα όπου οι δείκτες της ανεργίας επιδεινώνονται όσο βελτιώνεται το επίπεδο της εκπαίδευσης. Το εύρημα αυτό υποδηλώνει δύο καταστάσεις: πρώτον η Ελλάδα αποδεδειγμένα έχει υψηλά ποσοστά αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που έχουν συνεχίσει τις σπουδές τους σε μεταπτυχιακό ή/ και διδακτορικό επίπεδο. Δεύτερον, τα πτυχία τους δεν αρκούν για να τους εξασφαλίσουν μια θέση εργασίας καθώς η αγορά ζητά συγκεκριμένες γνώσεις και δεξιότητες που η πλειοψηφία δεν έχει αποκτήσει (το λεγόμενο φαινόμενο του skills gap).

4. Μεθοδολογία έρευνας

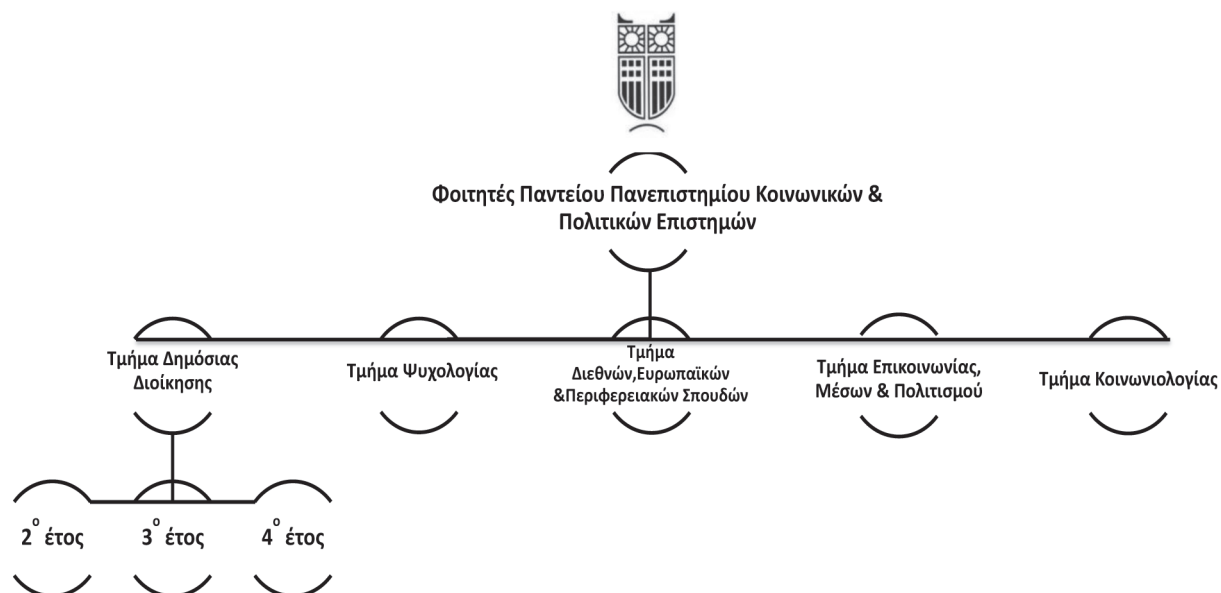
Η έρευνα διεξάγεται στα εξής τμήματα του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών & Πολιτικών Επιστημών (επίπεδο προπτυχιακών σπουδών):

1. Ψυχολογίας
2. Δημόσιας Διοίκησης
3. Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών
4. Επικοινωνίας, Μέσων και Πολιτισμού
5. Κοινωνιολογίας

Το εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε για τη διεξαγωγή της έρευνας ήταν το ερωτηματολόγιο, το οποίο φέρει τον τίτλο «Η διδασκαλία της επιχειρηματικότητας σε σχολές Κοινωνικών Επιστημών: Η συμβολή του e-learning».

Διαιρείται σε 5 ενότητες που περιλαμβάνουν: α) γενικές ερωτήσεις περί επιχειρηματικότητας, β) ερωτήσεις περί ηλεκτρονικής εκπαίδευσης, γ) ερωτήσεις περί διδασκαλίας της επιχειρηματικότητας δ) τα δημογραφικά στοιχεία και ε) μια ενότητα όπου οι συμμετέχοντες μπορούν να παραθέσουν σχετικά σχόλια. Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από προπτυχιακούς φοιτητές των ανωτέρω Τμημάτων του Παντείου Πανεπιστημίου με ιδιαίτερη έμφαση στο Τμήμα Δημόσιας Διοίκησης όπως φαίνεται στο παρακάτω σχήμα (Σχήμα 1). Στο παρόν άρθρο παρουσιάζονται και αναλύονται οι απαντήσεις των φοιτητών του 2ου και 3ου έτους σπουδών του Τμήματος Δημόσιας Διοίκησης.

Σχήμα 1. Δείγμα έρευνας

5. Αποτελέσματα έρευνας

Η επιχειρηματικότητα ως έννοια είναι γνωστή στην πλειοψηφία των φοιτητών με το 97% να δηλώνει πως γνωρίζει την έννοια (Σχήμα 2). Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι λέξεις-φράσεις που χρησιμοποίησαν προκειμένου να περιγράψουν την επιχειρηματικότητα. Αυτές που συγκέντρωσαν την πλειοψηφία των απαντήσεων ήταν οι εξής (Σχήμα 3):

- Καινотομία (36 απαντήσεις)
- Δημιουργικότητα (21 απαντήσεις)
- Ανάλυση ρίσκου (13 απαντήσεις)
- Κερδοφορία (11 απαντήσεις)
- Πρωτοβουλία (10 απαντήσεις)
- Γνώση (9 απαντήσεις)
- Συνεργασία (8 απαντήσεις)

Διαπιστώνεται η θετική προδιάθεση και η αισιοδοξία που διακατέχει τους νέους πάνω στην επιχειρηματικότητα ως εναλλακτική απασχόλησης. Παρά τις αντιξοότητες της ελληνικής οικονομίας και το πλήθος των παραγόντων που αναστέλλουν την άνθιση επιχειρηματικής πρωτοβουλίας (Σχήμα 4), το 49% των συμμετεχόντων δηλώνει την προτίμησή του να απασχοληθεί στον ιδιωτικό τομέα, ενώ το 24% επιθυμεί να αναπτύξει μελλοντικά επιχειρηματική δραστηριότητα, ιδίως στον κλάδο του εμπορίου. Παρόλο που το αναμενόμενο για ένα Τμήμα Δημόσιας Διοίκησης είναι η στροφή προς το δημόσιο τομέα, εντούτοις η εναλλακτική αυτή έρχεται τρίτη στις προτιμήσεις των φοιτητών όπως φαίνεται στο Σχήμα 4.

Εξίσου ενδιαφέρουσες ήταν οι απαντήσεις που αφορούν την εικόνα και τη τοποθέτηση των φοιτητών πάνω στο ζήτημα της ηλεκτρονικής ή εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης. Η πλειοψηφία, και πιο συγκεκριμένα το 94%, γνωρίζει τον όρο «e-learning» (Σχήμα 5) και τον περιγράφει μέσω μιας πληθώρας λέξεων-φράσεων, με πιο συνήθεις τις εξής:

- Εκπαίδευση μέσω Διαδικτύου (29 απαντήσεις)
- Προσιτή εκπαίδευση σε όλους (26 απαντήσεις)
- Διευκόλυνση (12 απαντήσεις)
- Εξοικονόμηση χρόνου/χρήματος (9 απαντήσεις)
- Καινοτομία/ πρόοδος (8 απαντήσεις)

Οι απαντήσεις δείχνουν ότι οι φοιτητές δεν αντιμετωπίζουν αρνητικά το επίπεδο γνώσεων που τους προσφέρει το Πανεπιστήμιό τους και ότι δεν επιθυμούν να το αντικαταστήσουν αλλά να το εμπλουτίσουν, να το εκσυγχρονίσουν με τη χρήση του εργαλείου e-learning ως συμπληρωματικής μεθόδου διδασκαλίας. Αναφορικά με τα αντικείμενα που θεωρούν οι συμμετέχοντες ότι συνθέτουν ένα επιτυχές πρόγραμμα εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης, προτάθηκαν τα εξής (κατά φθίνουσα σειρά) όπως φαίνεται και στο Σχήμα 8:

- Marketing (78 απαντήσεις)
- Διοίκηση Προσωπικού (77 απαντήσεις)
- Ψυχολογία (70 απαντήσεις)
- Δημόσιες σχέσεις (61 απαντήσεις)
- Διαπραγματεύσεις (49 απαντήσεις)
- Νέες Τεχνολογίες (46 απαντήσεις)
- Λογιστική/ Χρηματοοικονομική (36 απαντήσεις)
- Πωλήσεις (32 απαντήσεις)
- Νομικά/θεσμικά (31 απαντήσεις)

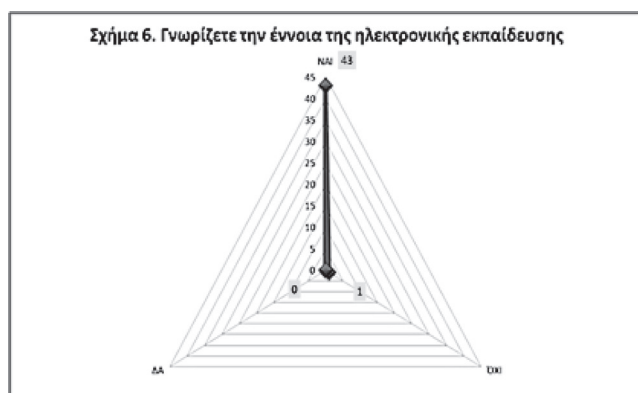
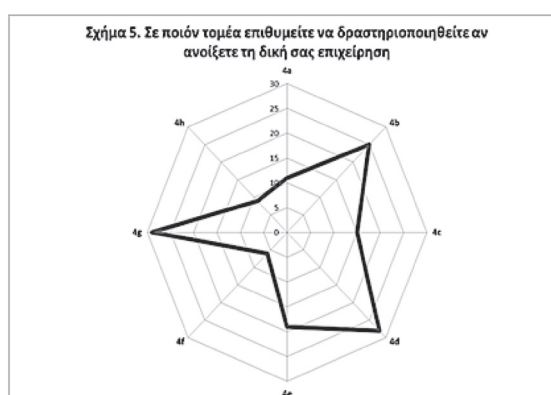
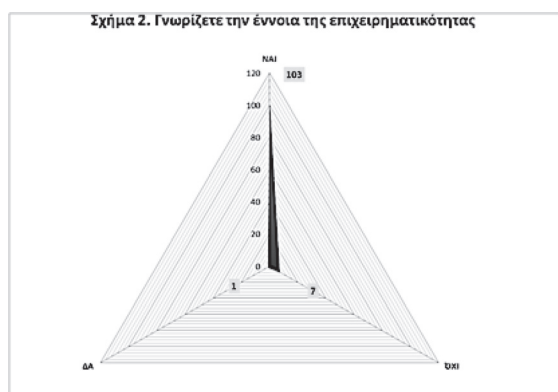
Έμφαση δόθηκε και στο κίνητρο να συμμετάσχουν οι φοιτητές σε ένα πρόγραμμα εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης με επίκεντρο την ενίσχυση των επιχειρησιακών δεξιοτήτων (Σχήμα 7). Ανάμεσα στις εναλλακτικές που είχαν να επιλέξουν, η πλειοψηφία των απαντήσεων αντιστοιχούσε στα εξής δύο κίνητρα: την απόκτηση πιστοποιητικού (το 64% δηλώνει ότι η απόκτηση πιστοποιητικού είναι βασικός παράγοντας) και η απόκτηση επιπλέον γνώσεων/δεξιοτήτων (το 49% δήλωσε ότι είναι ο σημαντικότερος παράγοντας). Τα δύο αυτά ποσοστά, αν δούμε το ποτήρι μισογεμάτο, αναδεικνύουν μια αισιόδοξη εικόνα, αυτή της πραγματικής και εσωτερικής ανάγκης για να ενισχύσουν οι φοιτητές τις γνώσεις τους προκειμένου να ανταποκριθούν επιτυχώς στις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας, ωστόσο μας υπενθυμίζουν την προαναφερθείσα ασθένεια του διπλώματος που έχει εντυπωθεί εμφανώς στο υποσυνείδητο της ελληνικής κοινωνίας: ένα πιστοποιητικό επιπλέον θα προσδώσει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα και θα αυξήσει τις πιθανότητες ένταξης στην αγορά εργασίας.

Οι περισσότεροι από τους ερωτηθέντες δεν έχουν συμμετάσχει στο παρελθόν σε κάποιο πρόγραμμα e-learning κυρίως λόγω του ότι δεν είχαν ενημερωθεί επαρκώς για τα διαθέσιμα προγράμματα (59%), άλλοι γιατί δε διέθεταν τον απαραίτητο χρόνο (14%) αλλά και γιατί δεν τους ενδιέφεραν τα διαθέσιμα προγράμματα (10%). Ένα ποσοστό της τάξης του 11% των φοιτητών δήλωσε ότι δεν το εκφράζει ο συγκεκριμένος τρόπος διδασκαλίας.

Το τρίτο μέρος του ερωτηματολογίου εστίαζε στο τι θεωρούν οι φοιτητές ότι εισπράττουν από τις σπουδές τους στο Πανεπιστήμιο. Παρατηρήθηκε στο σημείο αυτό ότι όσο αυξάνονταν τα έτη φοίτησης, οι συμμετέχοντες δήλωναν πως το πρόγραμμα σπουδών τους δεν τους παρέχει το επιθυμητό επίπεδο γνώσεων πάνω σε εφαρμοσμένα θέματα της αγοράς εργασίας. Συγκεκριμένα, οι φοιτητές του δεύτερου έτους σπουδών δηλώνουν ότι αποκτούν τις γνώσεις πάνω σε πρακτικά ζητήματα της αγοράς εργασίας (52%) ενώ το 48% δηλώνει το αντίθετο. Αντίστοιχα, οι φοιτητές του τέταρτου έτους σπουδών αισθάνονται ότι δεν επιμορφώνονται επαρκώς πάνω σε πρακτικά ζητήματα της αγοράς εργασίας (52%) ενώ το 42% δηλώνει ικανοποιημένο (ένα ποσοστό του 6% δεν απάντησε στη συγκεκριμένη ερώτηση). Οι αποκλίσεις δεν είναι μεγάλες, ωστόσο η πλειοψηφία των συμμετεχόντων συγκλίνει στο ότι η διδασκαλία της επιχειρηματικότητας θα ήταν χρήσιμο να ενσωματωθεί στο πρόγραμμα σπουδών του Τμήματος καθώς βοηθά πέρα των άλλων, στον εντοπισμό του εργασιακού προσανατολισμού αλλά και των μετέπειτα σπουδών (μεταπτυχιακών κατά πλειοψηφία) που πρόκειται να ακολουθήσουν. Καθοριστικής σημασίας είναι η συνεισφορά ανθρώπων από τον κόσμο των επιχειρήσεων ως εισηγητών στο πρόγραμμα, προκειμένου να φέρουν τους συμμετέχοντες ένα βήμα πιο κοντά στις συνθήκες και τις καταστάσεις που επικρατούν σε μια επιχείρηση.

Τέλος, στην ενότητα του ερωτηματολογίου που αντιστοιχούσε στη παροχή σχολίων, οι συμμετέχοντες δηλώνουν μεταξύ άλλων ότι «η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση είναι μια χρήσιμη πτυχή των σπουδών που μπορεί να λειτούργησει θετικά, αρκεί να μην παραγκωνίζει την έλευση των φοιτητών στη σχολή και τη διά ζώσης διδασκαλία». Αναφέρουν επίσης ότι «απαιτείται εκσυγχρονισμός της ύλης των μαθημάτων –σχετικών με την επιχειρηματικότητα- αλλά και γενικότερα με την διοικητική επιστήμη, ώστε να ανταποκρίνονται στην ισχύουσα κατάσταση της οικονομίας-αγοράς αλλά και στη συνεχώς εξελισσόμενη θεωρία του Management». Επιθυμούν άμεση εγκατάσταση λογισμικών e-class και e-learning προκειμένου να αποκτήσουν τη δυνατότητα παρακολούθησης άτομα που διαμένουν στην περιφέρεια αλλά και άτομα που εργάζονται. Συγκεκριμένα, δηλώνουν ότι «το e-learning μπορεί να προσφέρει περαιτέρω γνώσεις και να εμβαθύνει περισσότερο σε συγκεκριμένα γνωστικά αντικείμενα. Δίνει τη

δυνατότητα παρακολούθησης στους εργαζόμενους φοιτητές, οι οποίοι επιθυμούν να προχωρήσουν/ εμβαθύνουν τις γνώσεις τους αλλά η εργασία τους δεν τους το επιτρέπει». Το e-learning κατά τους συμμετέχοντες είναι «ένα σημαντικό βήμα προς την καλύτερη εκπαίδευση όλων, αρκεί να παραμένει χαμηλό σε κόστος ώστε να απευθύνεται ισοτίμα σε όλους».

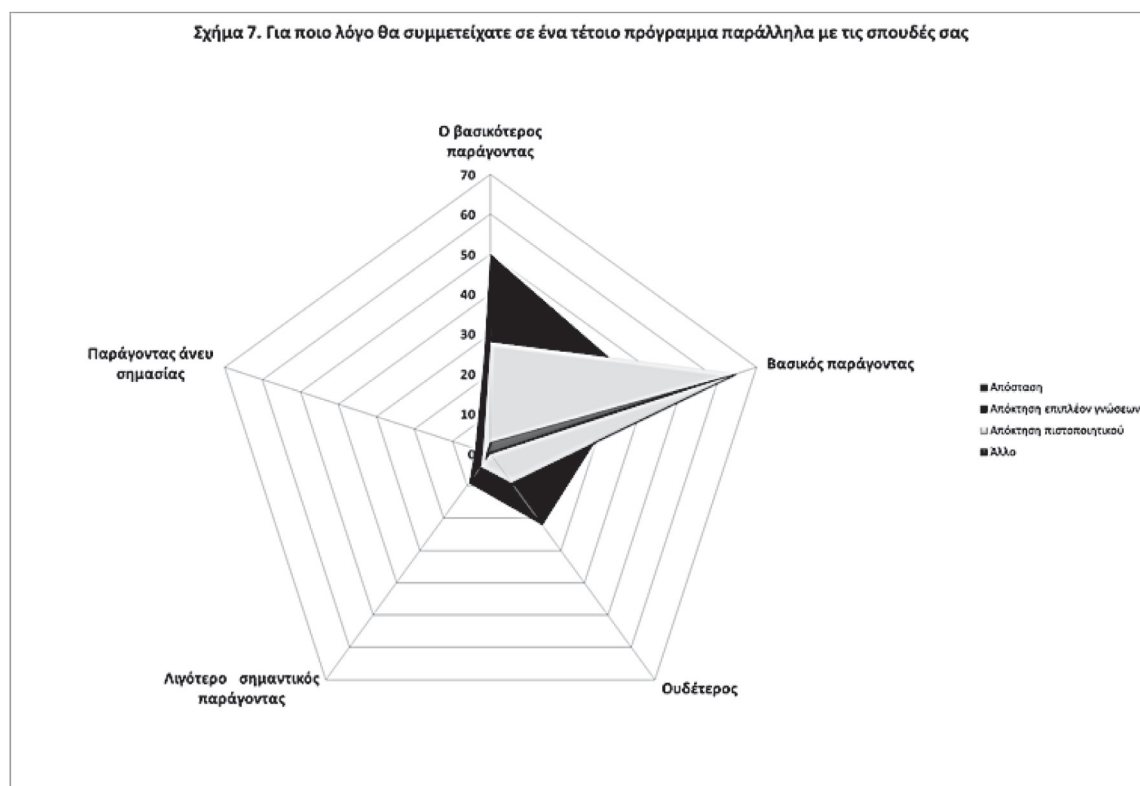
Όπου:

2a: Έλλειψη κουλτούρας
2b: Έλλειψη πηγών χρηματοδότησης
2c: Έλλειψη επαρκούς εκπαίδευσης
2d: Έλλειψη αυτοπεποίθησης
2e: Αυξημένος ανταγωνισμός
2f: Γραφειοκρατία
2g: Έλλειψη οργανωμένου θεσμικού περιβάλλοντος
2h: Άλλο/α

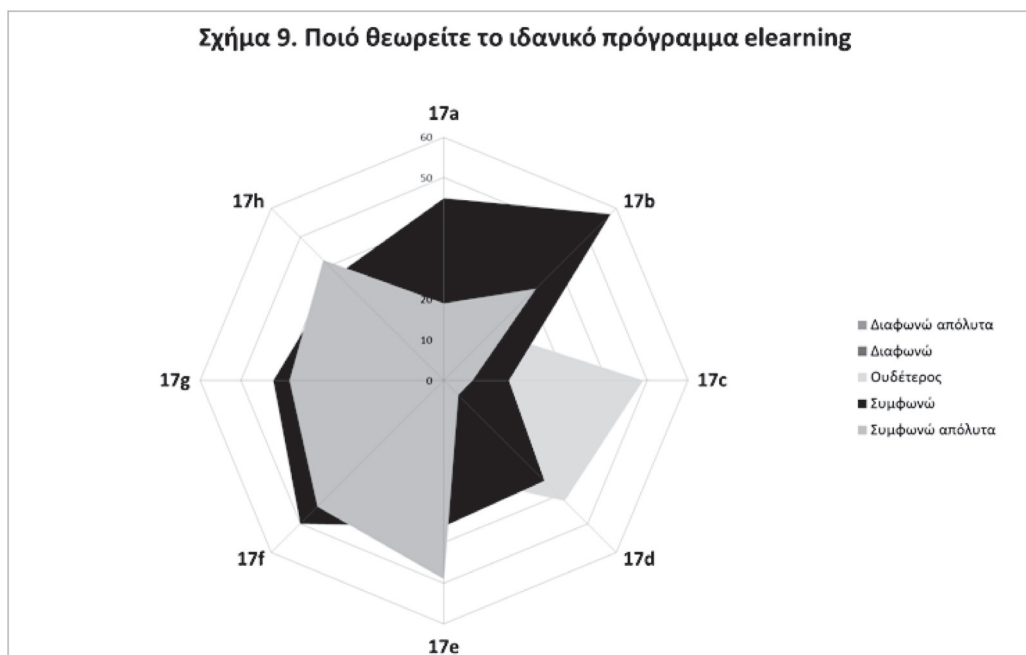
Όπου:

4a: Αγροτικός τομέας – Σύγχρονες μορφές καλλιέργειών
4b: Τουρισμός
4c: Ναυτιλία
4d: Κοινωνική Επιχειρηματικότητα
4e: Τεχνολογία
4f: Ενέργεια
4g: Εμπόριο
4h: Άλλο/α

<https://sites.google.com/site/icqqmeas 2015>

Σχήμα 9. Ποιό θεωρείτε το ιδανικό πρόγραμμα elearning

Όπου:

17a: Προσφέρει διδασκαλία διαφορετικών αντικειμένων από αυτά που διδάσκονται στην αίθουσα.

17b: Προσφέρει συμπληρωματική διδασκαλία αντικειμένων που διδάσκονται στην αίθουσα.

17c: Αποτελείται αποκλειστικά από ακαδημαϊκό προσωπικό.

17d: Αποτελείται αποκλειστικά από εισηγητές που προέρχονται από την αγορά εργασίας.

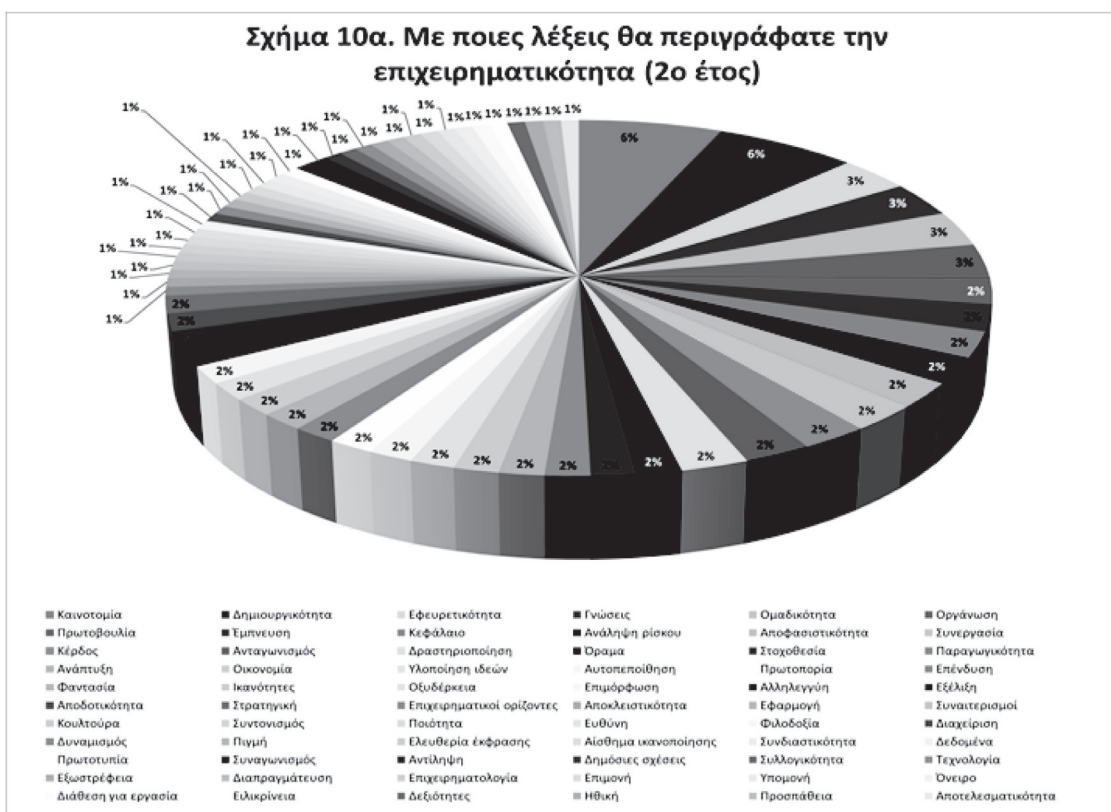
17e: Αποτελείται από ανθρώπους της αγοράς εργασίας και ακαδημαϊκούς.

17f: Προσφέρει διδασκαλία μιας μεγάλης ποικιλίας από τεχνικές και επιχειρηματικές ικανότητες.

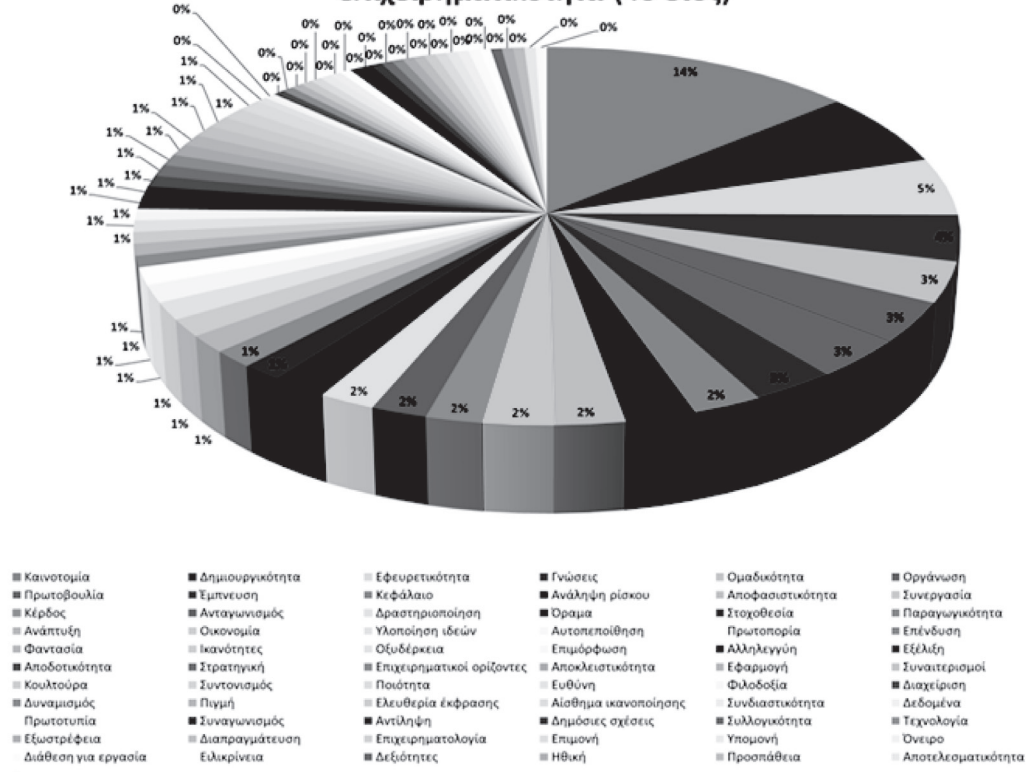
17g: Προσφέρει τη δυνατότητα επίλυσης πραγματικών προβλημάτων μιας επιχείρησης από τους συμμετέχοντες

17h: Προσφέρει προσομοίωση της πραγματικής επιχειρησιακής ζωής κάνοντας την εκμάθηση πρωτότυπη και διαδραστική.

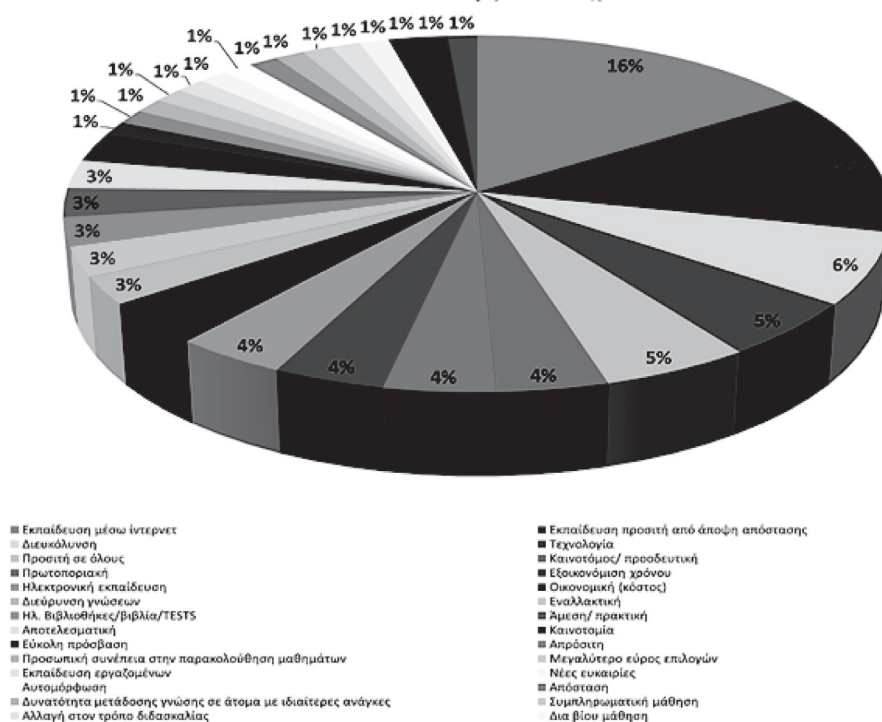
Σχήμα 10α. Με ποιες λέξεις θα περιγράφατε την επιχειρηματικότητα (2ο έτος)

Σχήμα 10β. Με ποιες λέξεις θα περιγράφατε την επιχειρηματικότητα (4ο έτος)

Σχήμα 11α. Με ποιες λέξεις θα περιγράφατε την εξ'αποστάσεως εκπαίδευση (2ο έτος)

<https://sites.google.com/site/icqqmeas 2015>

θα την ήθελαν οι ίδιοι) μορφής, είτε για άλλους λόγους. Σημαντικό ποσοστό απάντησε ότι δεν εκφράζεται και δεν αυτοπροσδιορίζεται από τον συγκεκριμένο τρόπο διδασκαλίας.

Εν κατακλείδι, οι συμμετέχοντες στην έρευνα δηλώνουν ικανοποιημένοι από το επίπεδο των σπουδών τους, μόνο που θα επιθυμούσαν, προϊόντος του χρόνου, μεγαλύτερη «ενσωμάτωση» θεμάτων που αφορούν την αγορά εργασίας.

Η έρευνα αποδεικνύει το αυτόνοπο. Οι νέοι άνθρωποι αναζητούν την άμεση σύνδεση των πανεπιστημιακών γνώσεων με την πραγματικότητα. Δεν θα μπορούσαν να αποτελέσουν εξαίρεση οι φοιτητές ενός Τμήματος που διακονεί την διοικητική επιστήμη και τη δημόσια διοίκηση. Οι ερευνητές προτείνουν την άμεση εγκατάσταση σχετικής πλατφόρμας (έχουν εκπονηθεί τα σχετικά σχέδια, το κόστος κατασκευής, η δομή λειτουργίας και οι στόχοι της), όπου μέσω αυτής θα δίδεται εμβάθυνση στα προαναφερθέντα γνωστικά αντικείμενα, την ενημέρωση της ακαδημαϊκής κοινότητας περί του εγχειρήματος, την επέκταση της δράσης ακόμη και σε Σχολές-Τμήματα, όπως φιλοσοφικές, παιδαγωγικές κ.ά., την συνεισφορά έμπειρων και αναγνωρισμένων στελεχών του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, ώστε οι συμμετέχοντες να γίνουν κοινωνοί των νέων συνθηκών της αγοράς εργασίας, την υιοθέτηση και ανάδειξη καινοτόμων ιδεών και προτάσεων που ενδέχεται να προκύψουν από τα συγκεκριμένα προγράμματα και την συνεχή αναπροσαρμογή των προγραμμάτων ηλεκτρονικής εκπαίδευσης, ώστε να αντικατοπτρίζουν τις σύγχρονες τάσεις του «big picture».

Βιβλιογραφία

- Acosta, M., Coronado, D. & Flores, E. (2011). University spillovers and new business location in high-technology sectors: Spanish evidence. *Small Business Economics*. Vol.36, No.3, pp.365-376.
- Angrist, Joshua, Eric Bettinger, Erik Bloom, Elizabeth King, and Michael Kremer. (2001). Vouchers for Private Schooling in Colombia: Evidence from a Randomized Natural Experiment. *American Economic Review*, Vol.92, No.5, pp.1535-59.
- Audretsch, D.B. & Thurik, A.R. (2004). A model of the entrepreneurial economy. *International Journal of Entrepreneurship Education*, Vol.2, No.2, pp.143-166.
- Bowles, S. (1969). *Planning Educational Systems for Economic Growth*. Harvard University Press.
- Craincross, S. and Mannion, M. (2001). Interactive Multimedia and Learning: Realizing the Benefits, *Innovations in Education and Teaching International*, Vol.38, No.2, pp.156-164.
- Dore, R. (1985). The Diploma Disease Revisited. *Bulletin of the Institute of Development Studies, University of Sussex*, Vol.11, No.2, pp.55-61.
- Hockemeyer, C., Conlan, O., Wade, V. (2003). Applying Competence Prerequisite Structures for eLearning and Skill Management. *Journal of Universal Computer Science*, Vol.9, No.12, pp.1428-1436.
- Hutchings, G.A., Hall, W. and Colbourn, C.J. (1993). Patterns of Students' Interactions With a Hypermedia System. *Interacting With Computers*, Vol.5, No.3, pp. 295-313.
- Marengo, A., Marengo, V. (2005). Measuring the Economic Benefits of E-Learning: A Proposal for a New Index for Academic Environments. *Journal of Information Technology Education*, Vol.4, pp.330-346.
- Oosterbeek, H., Praag, M., Ijsselstein, A. (2010). The impact of entrepreneurship education on entrepreneurship skills and motivation. *European Economic Review*, Vol.54, pp. 442-454.
- Salmon, G.(2005). Flying not flapping: a strategic framework for e-learning and pedagogical innovation in higher education institutions. *ALT-J, Research in Learning Technology*, Vol.13, No.3, pp. 201-218.
- Schneller, C. & Golden, S (Eds)(2010). *The impact of the Financial Crisis to Higher Education, the 1st Asia-Europe Education Workshop, (proceedings)*.
- Snee, D.R(2011), *Cooperation Between University and Industry Statis*, available: www.jstor.org/action/ShowArticle/Image
- Scott, B. (2001). *Conversation Theory: A Constructivist Dialogical Approach to Educational Technology*. *Cybernetics and Human Knowing*, Vol.8, No.4, pp.1-25.
- Stamelos, G.,(2010), *University and Policies of Higher Education*, Journal (to VIMA)
- World Bank (2007). *Toward High-quality Education in Peru. Standards, Accountability and Capacity Building*. Washington DC.
- World Bank 2008a. *Aid Effectiveness in Education: Setting priorities in a time of crisis*. Prepared for the Eight Annual High-Level Group Meeting on EFA 16-18 December 2008 in Oslo, Norway. Washington DC.
- Wright, M., Clarysse, B., Mustar, P., Lockett, A. (2007). *Academic entrepreneurship in Europe*. Edward Elgar, Cheltenham UK
- Ίδρυμα Λαμπράκη (2013), «Εκπαίδευση και Καινοτομία στον 21ο αιώνα. Ανοίγοντας ορίζοντες στην αγορά εργασίας, Επισκόπηση του Συνεδρίου και Αποτίμηση της Συμβολής του στο Διάλογο για την Καινοτομία στην Ελληνική Εκπαίδευση
- Ψαχαρόπουλος, Γ. (1999). *Οικονομική της εκπαίδευσης*, εκδ. Παπαζήση